

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie zielonej księgi „Wykorzystanie tradycyjnej wiedzy fachowej Europy: możliwe rozszerzenie unijnej ochrony oznaczeń geograficznych na produkty nierolne”

COM(2014) 469 final

(2015/C 251/08)

Sprawozdawca: Kathleen WALKER-SHAW

Dnia 1 października 2014 r. Komisja Europejska, działając na podstawie art. 304 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, postanowiła zasięgnąć opinii Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie

zielonej księgi „Wykorzystanie tradycyjnej wiedzy fachowej Europy: możliwe rozszerzenie unijnej ochrony oznaczeń geograficznych na produkty nierolne”

COM(2014) 469 final.

Sekcja Jednolitego Rynku, Produkcji i Konsumpcji, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię dnia 2 lutego 2015 r.

Na 505. sesji plenarnej w dniach 18–19 lutego 2015 r. (posiedzenie z dnia 18 lutego 2015 r.) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny stosunkiem głosów 155 do 3 (1 osoba wstrzymała się od głosu) przyjął następującą opinię:

1. Wnioski i zalecenia

1.1. EKES popiera rozszerzenie ochrony oznaczeń geograficznych na produkty nierolne za pośrednictwem jednolitego rozporządzenia UE. Jego zdaniem zapewni to istotną i niezbędną ochronę przedsiębiorstwom, które dowiodły swojego zaangażowania w stymulowanie wzrostu gospodarczego i innowacji oraz zapewnianie lepiej płatnych miejsc pracy wymagających wysokich kwalifikacji.

1.2. EKES zaleca wspieranie – przy uwzględnieniu wyników dotychczasowych badań – zarówno dobrowolnego systemu oznaczeń geograficznych, jak i obowiązkowego oznaczenia pochodzenia produktów konsumpcyjnych (określonego w pakiecie dotyczącym bezpieczeństwa produktów), tak aby poprawić identyfikowalność i przejrzystość oraz lepiej informować konsumentów, a także zapewnić producentom w całej UE uznanie pochodzenia ich produktów.

1.3. W miarę możliwości system ten powinien przestrzegać obecnych ram prawnych dla produktów rolno-spożywczych, aby zachować jednolite systemy rejestracji, ochrony, monitorowania i egzekwowania przepisów oraz uniknąć dezorientowania administracji i konsumentów. Należy również zagwarantować taki sam poziom ochrony i zabezpieczeń na mocy TRIPS, z którego korzystają produkty rolno-spożywcze.

1.4. Przedsiębiorstwa intensywnie korzystające z oznaczeń geograficznych i praw własności intelektualnej zazwyczaj w dużym stopniu inwestują w wysoki poziom umiejętności. Należy je wspierać w ochronie ich produktów i wiedzy fachowej, umożliwiając im kierowanie inwestycji na pozytywne działania z zakresu szkolenia i rozwijania kapitału społecznego zamiast na obronę swoich praw na drodze sądowej.

1.5. EKES dostrzega potrzebę wprowadzenia formalnego procesu rejestracji. Rejestracja powinna być ważna na czas nieograniczony, aby uniknąć biurokracji i kosztów, ale z zastrzeżeniem stałego monitorowania i egzekwowania w celu zapewnienia, że produkty spełniają kryteria statusu. Należy także wprowadzić procedurę usuwania z rejestru w uzasadnionych przypadkach.

1.6. Proces rejestracji powinien być przejrzysty i niezależny, najlepiej publicznie finansowany i zarządzany oraz bezpłatny. W przypadku wprowadzenia ewentualnej opłaty powinna być ona niewielka, aby nie zniechęcać do rejestracji ani nie doprowadzić do sytuacji, w której koszty zostaną przerzucone na konsumentów. Rejestracja powinna zostać dokonana w określonym terminie, aby nie przedłużać procedur biurokratycznych i niepewności dla przedsiębiorców i konsumentów. Okres 18 miesięcy wydaje się rozsądny. EKES zaleca, by przy określaniu sposobu stosowania systemu uwzględniono sugestie MŚP mające na celu uniknięcie dodatkowych kosztów.

1.7. Istotne znaczenie ma ochrona pochodzenia oraz związków z dziedzictwem, tradycją, jakością, specyfikacją produktu, rzemiosłem i wiedzą fachową. Wymagany jest ścisły związek między produktem a miejscem pochodzenia. EKES uważa, że połączone podejście przyjęte w odniesieniu do produktów rolnych – chronione nazwy pochodzenia (ChNP) i chronione oznaczenia geograficzne (ChOG), które są bardziej elastyczne – zagwarantuje pełne uwzględnienie produktów wymagających ochrony.

1.8. Komitet jest zdania, że związek między systemem oznaczeń geograficznych dla produktów nierolnych a prawem w zakresie znaków towarowych należy określić w sposób podobny do systemu stosowanego obecnie w odniesieniu do produktów rolnych, co pozwoli zapewnić ciągłość wszystkich produktów i uniknąć nieporozumień.

2. Kontekst i wprowadzenie

2.1. Zielona księga „Wykorzystanie tradycyjnej wiedzy fachowej Europy: możliwe rozszerzenie unijnej ochrony oznaczeń geograficznych na produkty nierolne” stanowi kontynuację badania opublikowanego przez Komisję w marcu 2013 r. ⁽¹⁾, w którym stwierdzono, że istniejące instrumenty prawne dostępne dla producentów na szczeblu krajowym i europejskim są niewystarczające. Komisja zorganizowała 22 kwietnia 2013 r. wysłuchanie publiczne, aby omówić wyniki badania i stworzyć platformę do szeroko zakrojonej debaty na temat potrzeby wdrożenia skuteczniejszej ochrony oznaczeń geograficznych produktów nierolnych na poziomie UE. W świetle wyników badania i wniosków z wysłuchania Komisja zdecydowała o kontynuowaniu prac analitycznych poprzez omawianą zieloną księgę.

2.2. We wrześniu 2013 r. Europejski Urząd Patentowy i Urząd Harmonizacji Rynku Wewnętrzny przygotowały wspólne badanie z udziałem Komisji Europejskiej pt. „Intellectual property rights (IPR) intensive industries: contribution to economic performance and employment in the EU” [Sektory intensywnie korzystające z praw własności intelektualnej: wkład w wyniki gospodarcze i zatrudnienie w UE] ⁽²⁾.

W badaniu podkreślono gospodarczą wartość sektorów intensywnie korzystających z praw własności intelektualnej (w tym z oznaczeń geograficznych) pod względem produkcji, zatrudnienia, wynagrodzeń i handlu, a także ich wkład w realizację celów strategii „Europa 2020” na rzecz wzrostu i zatrudnienia. Badanie pokazuje, że sektory te zapewniają ponad 26 % miejsc pracy w UE i generują 39 % jej działalności gospodarczej. Płace są również w nich wyższe, z prowizją wynoszącą ponad 40 %.

2.3. Na szczycie UE w marcu 2014 r. przewodniczący Komisji Europejskiej José Manuel Barroso przedstawił komunikat pt. „Działania na rzecz odrodzenia przemysłu europejskiego” ⁽³⁾, w którym ponownie uwypuklono znaczenie sektorów intensywnie korzystających z praw własności intelektualnej i oznaczeń geograficznych dla zrównoważonego wzrostu gospodarczego w Unii oraz zwrócono uwagę na potrzebę wspierania tych sektorów przez UE. Podkreślono, że w okresie kryzysu wiele z tych przedsiębiorstw odnotowało większy wzrost i osiągnęło lepsze wyniki niż inne sektory.

2.4. Obecnie z jednolitej ochrony przyznawanej wyłącznie na szczeblu UE korzystają tylko produkty rolne i środki spożywcze (wina, napoje alkoholowe). Oznaczenia geograficzne dla produktów nierolnych są chronione jedynie na szczeblu krajowym/regionalnym za pośrednictwem różnych krajowych ram prawnych. Ramy te nie zostały zharmonizowane między poszczególnymi państwami członkowskimi i nadal istnieją znaczne różnice w definicjach, procedurach, poziomach ochrony i egzekwowania, co jest niekorzystne zarówno dla przedsiębiorstw, jak i konsumentów. Niemniej produkty nierolne są objęte przepisami dotyczącymi nieuczciwej konkurencji lub wprowadzania konsumentów w błąd, choć – znowu – zakres tych przepisów i stosowane podejście różnią się między sobą.

2.5. Wiele przedsiębiorstw wytwarzających produkty nierolne wymagające wysokiego poziomu tradycyjnych umiejętności i wiedzy fachowej związanych z danym obszarem geograficznym działa w środowisku międzynarodowym i coraz trudniej jest im zapewnić ochronę jakości, autentyczności i integralności swoich produktów przed etykietowaniem w złej wierze, oszustwami oraz podrabianiem i nadużywaniem znaku towarowego. Bez jednolitego systemu ochrony, przedsiębiorstwa i konsumenci muszą polegać na dezorientujących w swej różnorodności sposobach podejścia i poziomach ochrony w całej UE. Dla wielu przedsiębiorstw jest to kosztowne i nieskuteczne; wydają one znaczne sumy na obronę swoich interesów w każdym poszczególnym przypadku. Stanowi to obciążenie zarówno pod względem finansowym, jak i pod względem zasobów ludzkich. Tak więc od pewnego czasu przedsiębiorstwa apelują do Komisji o rozszerzenie ochrony oznaczeń geograficznych na produkty nierolne.

⁽¹⁾ http://ec.europa.eu/internal_market/indprop/docs/geo-indications/130322_geo-indications-non-agri-study_en.pdf

⁽²⁾ http://ec.europa.eu/internal_market/intellectual-property/docs/joint-report-epo-ohim-final-version_en.pdf

⁽³⁾ COM(2014) 14 final.

2.6. Choć obecne krajowe instrumenty w zakresie oznaczeń geograficznych oraz przepisy dotyczące nieuczciwej konkurencji i wprowadzania konsumentów w błąd, które istnieją we wszystkich państwach członkowskich UE, zapewniają pewien poziom ochrony produktów nierolnych, to w praktyce przepisy te są ograniczone i wiele przedsiębiorstw skarży się, że nie gwarantują one skutecznej ochrony przeciwko niewłaściwemu stosowaniu oznaczeń geograficznych dla produktów nierolnych.

3. Uwagi ogólne

3.1. Rozszerzenie ochrony oznaczeń geograficznych w UE na produkty nierolne byłoby korzystne zarówno dla producentów, jak i konsumentów. Środek ten nie ma charakteru protekcyjnego. Wręcz przeciwnie, zagwarantuje uczciwą konkurencję dla producentów, tak aby pomóc w ochronie jakości i integralności ich produktów tradycyjnych, rzemiosła lub procesów (które często wymagają wysokich kwalifikacji), a jednocześnie zapewni konsumentom rzetelne informacje na temat miejsca i/lub metod produkcji oraz gwarancję autentyczności i jakości produktu.

3.2. Zdaniem Komitetu rozszerzenie systemu oznaczeń geograficznych na produkty nierolne przyniosłoby Unii wyraźne korzyści gospodarcze. Jest to okazja do promowania i ochrony produktów tradycyjnych, wiedzy fachowej i wysokiego poziomu umiejętności, które często rozwijane są w specjalistycznych szkołach zawodowych (zasadniczych i pomaturalnych) i które w przeszłości przyczyniły się do tworzenia dobrych i stabilnych miejsc pracy. Gwarancja pochodzenia i jakości produktów zwiększy ich atrakcyjność oraz pomoże w tworzeniu ich wizerunku i zwiększeniu sprzedaży. Powszechniejsze uznanie statusu chronionego oznaczenia geograficznego mogłoby również przyczynić się do promowania turystyki i innych dochodów związanych z produktami, co przyniosłoby dalsze korzyści gospodarcze. Zapewniłoby również jednolitszą i skuteczniejszą ochronę na terytorium całej UE przed stratami ponoszonymi w związku z podrabianiem i kopiowaniem.

3.3. Wiele produktów nierolnych o uznanych w UE oznaczeniach geograficznych stale boryka się z problemem nadużyć i kopiowania. Mimo że niektóre przedsiębiorstwa poradziły sobie z kryzysem lepiej niż inne, przykłady nadużywania znaków towarowych oraz podrabiania i kopiowania jeszcze się nasiliły wraz z kryzysem. Nieuczciwe przedsiębiorstwa starały się osiągnąć szybkie zyski, korzystając z nazwy i renomy wysokiej jakości produktów opatrzonych oznaczeniem geograficznym, ale bez żadnego powiązania ze źródłem i pochodzeniem produktu, jego jakością lub wiedzą rzemieślniczą i fachową potrzebną do jego wytworzenia. Skutkuje to utratą dochodów i udziałów w rynku uczciwych podmiotów gospodarczych, jak również potencjalną utratą reputacji i dodatkowymi kosztami prawnymi. Producenci wyrobów takich jak czeski kryształ, krawiectwo Savile Row, marmur kararyjski, szkocka tkanina Harris Tweed, koronki z chorwackiej wyspy Pag, zegary z kukułką Schwarzwälder, artystyczna i tradycyjna ceramika Vietri sul Mare, garncarstwo Stoke-on-Trent, marmur i rzeźby z chorwackiej wyspy Brač i ceramika Deruta i Murano borykają się ciągle z wyzwaniami z zakresu ochrony swoich praw, prowadząc kampanie, rejestrując znaki towarowe i podejmując kroki prawne. Rozszerzenie oznaczeń geograficznych na te produkty mogłoby pomóc uniknąć ciągłych i kosztownych działań prawnych.

3.4. Zharmonizowana ochrona ustawowa odpowiadająca poziomowi ochrony, jakim cieszy się sektor rolno-spożywczy oraz zgodna z obowiązującymi przepisami prawnymi w Europie i na świecie, pomoże ograniczyć nadużycia oraz zachować tradycyjną kulturę i dziedzictwo artystyczne mające odzwierciedlenie w wielu kwalifikujących się do tej ochrony produktach. Dzięki zmniejszeniu kosztów, jakie MSP ponoszą na ochronę renomy swoich produktów w postępowaniach sądowych, przedsiębiorstwa te będą miały możliwość zainwestowania większych sum w innowacje, rozwój produktów oraz rozszerzenie rynków, a tym samym unikną podnoszenia cen produktów dla konsumentów.

3.5. Wiele osób nabywających produkty posiadające oznaczenie geograficzne to wyrobieni konsumenci podejmujący świadome wybory w oparciu o solidną jakość rzemieślniczą oraz autentyczność produktów. Mają oni prawo oczekiwać, że integralność tych produktów – za które często płacą więcej – będzie podlegała ochronie. Nie ogranicza to ani wyboru, ani konkurencji, gdyż ochrona oznaczeń geograficznych może zostać przyznana każdemu przedsiębiorstwu, które spełnia wymogi specyfikacji produktu, pochodzenia, jakości, właściwości, rzemiosła i kryteriów wiedzy fachowej określających status.

4. Uwagi szczegółowe

4.1. Zdaniem EKES-u harmonizacja oznaczeń geograficznych dla produktów nierolnych wymaga jednolitego rozporządzenia UE. Obecne alternatywne rozwiązania są zbyt rozproszone, dezorientujące i nieskuteczne, aby wiele ważnych przedsiębiorstw mogło przetrwać na rynku, gdyż firmy te nie posiadają zasobów koniecznych do sprostania różnorodności struktur i przepisów na szczeblu regionalnym lub krajowym w całej UE. Większa spójność ułatwi przedsiębiorstwom przetrwanie i rozwój oraz zmniejszy narażenie ich produktów na nadużycia.

4.2. EKES zachęca Komisję do uproszczenia procesu rozszerzenia oznaczeń geograficznych poprzez wzorowanie się – w odpowiednich przypadkach – na istniejących zharmonizowanych ramach prawnych odnoszących się do produktów rolno-spożywczych. Zachęca przy tym Komisję do stosowania sprawdzonych rozwiązań i wykorzystania doświadczeń związanych z wprowadzaniem ochrony dla tego sektora w celu stworzenia systemu obejmującego produkty nierolne. Komitet przyznaje, że specyfika niektórych sektorów może wymagać innego podejścia, jak miało to miejsce z winami i napojami alkoholowymi, niemniej ogólną regułą powinna być ciągłość zastosowania i integracyjne podejście do produktów we wszystkich sektorach. Produkty nierolne powinny korzystać z takich samych zabezpieczeń i ochrony, jakie przewidziano w wypadku oznaczeń geograficznych dla produktów rolnych w odniesieniu do porozumienia TRIPS. Niemniej EKES wzywa Komisję do zbadania możliwości poprawy tych środków ochronnych w świetle dotychczasowego doświadczenia w stosowaniu porozumienia TRIPS, zwłaszcza w odniesieniu do jasnych, spójnych i ustrukturyzowanych systemów powiadamiania i rejestracji, a także spójnego traktowania.

4.3. EKES przyznaje, że system oznaczeń geograficznych jest dobrowolną zasadą, co różni ją od obecnych wniosków – zawartych w pakiecie dotyczącym bezpieczeństwa produktów – dotyczących obowiązkowego oznaczania pochodzenia produktów konsumpcyjnych wytwarzanych w UE lub importowanych do niej. Niemniej zaleca przyjęcie obu wniosków, by zagwarantować lepszą identyfikowalność, przejrzystość i informowanie konsumentów oraz zapewnić producentom w UE uznanie pochodzenia ich produktów.

4.4. EKES przewiduje, że harmonizacja ochrony oznaczeń geograficznych dla produktów nierolnych przyniesie również korzyści w stosunkach handlowych UE z krajami trzecimi, gdyż uprości procedury i wprowadzi przejrzystość zasad dla produktów otrzymujących automatyczną ochronę. Zapewni to bardziej ukierunkowane podejście do negocjacji handlowych i przyczyni się do ochrony wartościowych produktów unijnych, które często stanowią ważne towary eksportowe. Ta wzmocniona ochrona będzie także zniechęcać podmioty rozważające podrabianie produktów czy nadużywanie statusu.

4.5. Wyrób wielu produktów posiadających oznaczenia geograficzne wymaga bardzo wysokich kwalifikacji. Przedsiębiorstwa dokonują dużych inwestycji w umiejętności i szkolenia z zakresu wiedzy fachowej na przestrzeni pokoleń. Wiele firm posiada dobrze ugruntowane i skuteczne systemy przyuczania do zawodu i kształcenia ustawicznego, co przekłada się na wysoko wykwalifikowanych pracowników posiadających umiejętności, które są bardzo poszukiwane na rynku. EKES uważa, że przedsiębiorstwa te należy wspierać w rozwijaniu tego cennego kapitału społecznego, pomagając im chronić ich produkty i wiedzę fachową, a także umożliwiając im skierowanie inwestycji na pozytywne działania z zakresu szkolenia zamiast na obronę swoich praw na drodze sądowej. Przedsiębiorstwa wytwarzające produkty z oznaczeniem geograficznym zapewniają wartościowe miejsca pracy i możliwości uczenia się dla osób, których talenty rozwinęły się dzięki szkoleniu w rzemiośle. EKES zdaje sobie również sprawę z wzajemnej zależności, jaka istnieje w niektórych państwach i regionach między wieloma wyspecjalizowanymi pomaturalnymi szkołami zawodowymi a producentami wytwarzającymi produkty posiadające oznaczenia geograficzne, jak ma to na przykład miejsce w przypadku wyższej szkoły zawodowej na wyspie Brač szkolącej w zakresie obróbki kamienia. Niektóre z tych przedsiębiorstw działają na obszarach oddalonych, o wysokiej stopie bezrobocia, co sprawia, że ich rola na rynku pracy nabiera jeszcze większego znaczenia.

4.6. Określając powiązanie z danym miejscem, należy skoncentrować się przede wszystkim na zapewnianiu ochrony pochodzenia oraz jej związku z dziedzictwem, tradycją, jakością, specyfikacją produktu, rzemiosłem i wiedzą fachową. Wymagany jest ścisły związek między produktem a miejscem pochodzenia. EKES uważa, że dwa rodzaje podejścia przyjęte w odniesieniu do produktów rolnych – chronione nazwy pochodzenia (ChNP) i chronione oznaczenia geograficzne (ChOG), które są bardziej elastyczne – zagwarantują pełne uwzględnienie produktów wymagających ochrony. Wszelkie symbole przyjęte w ramach programu będą musiały gwarantować jednoznaczne powiązanie i uznanie, spełniać kryteria oznaczeń geograficznych oraz być jednolite w całej Europie, aby uniknąć wprowadzania konsumentów w błąd oraz ułatwić uznawanie produktów.

4.7. EKES przyznaje, że jakość i pochodzenie niekoniecznie są równoznaczne, niemniej dostrzega fakt, iż produkty posiadające oznaczenie geograficzne cieszą się renomą opartą na ich wartości dla klienta, a jakość jest często nieodłączną częścią tych produktów i może mieć znaczenie dla określenia i ochrony wysokiej jakości rzemiosła i wiedzy fachowej oraz monitorowania i egzekwowania norm we wszystkich przedsiębiorstwach. Wiele producentów lub ich stowarzyszeń wytwarzających produkty posiadające oznaczenie geograficzne wyznaczyło już własne wartości i aktywnie nadzoruje te standardy we własnym zakresie w celu ochrony integralności swoich produktów. EKES dostrzega jednak, że te dobrowolne systemy monitorowania oraz kodeksy postępowania nie funkcjonują prawidłowo we wszystkich państwach członkowskich, w związku z czym muszą im towarzyszyć formalne mechanizmy monitorowania i egzekwowania na szczeblu krajowym i unijnym. EKES zauważa, że w wyniku kryzysu i polityki oszczędnościowej cięcia budżetowe dotknęły wiele organów zajmujących się monitorowaniem i egzekwowaniem. Należy więc rozważyć wprowadzenie środków gwarantujących skuteczne monitorowanie i egzekwowanie.

4.8. Podobnie jak w wypadku produktów rolnych, EKES i tu dostrzega potrzebę wprowadzenia formalnego procesu rejestracji. Rejestracja powinna być ważna na czas nieograniczony, aby uniknąć biurokracji i kosztów, ale z zastrzeżeniem stałego monitorowania i egzekwowania w celu zapewnienia, że produkty spełniają kryteria statusu. Procedura rejestracji powinna także zawierać przepisy dotyczące wykreślenia z rejestru w przypadku, gdy produkty nie spełniają już standardów lub przestały być wytwarzane. Należy również umożliwić złożenie sprzeciwu, w tym zapewnić prawo do odwołania, aby uniknąć dokuczliwych przypadków sprzeciwu.

4.9. Rozsądnym podejściem byłby system dwufazowy obejmujący zaangażowanie władz krajowych oraz legislacyjną ochronę i nadzór na poziomie unijnym. Proces rejestracji powinien być przejrzysty i niezależny, najlepiej finansowany i zarządzany publicznie. EKES odnotowuje, że obecnie nie ma opłat rejestracyjnych dla produktów rolno-spożywczych i w związku z tym tę samą zasadę należy zastosować do produktów nierolnych. W przypadku wprowadzenia ewentualnej opłaty powinna być ona niewielka, aby nie zniechęcać do rejestracji ani nie doprowadzić do sytuacji, w której koszty zostaną przerzucone na konsumentów. Rejestracja powinna zostać dokonana w określonym terminie, aby nie przedłużać procedur biurokratycznych i niepewności dla przedsiębiorców i konsumentów. Okres 18 miesięcy wydaje się rozsądny.

4.10. Komitet jest zdania, że związek między systemem oznaczeń geograficznych dla produktów nierolnych a prawem w zakresie znaków towarowych należy określić w sposób podobny do systemu stosowanego obecnie w odniesieniu do produktów rolnych, co pozwoli zapewnić ciągłość wszystkich produktów i uniknąć nieporozumień, a także wysunąć wnioski ze stosowania systemu w tym sektorze, tak aby ulepszyć proces i ograniczyć do minimum ewentualność sporów. EKES zwraca uwagę na to, że wszystkie przedsiębiorstwa działające w danym regionie powinny mieć możliwość ubiegania się o chronioną nazwę pochodzenia w tym regionie.

Bruksela, dnia 18 lutego 2015 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Henri MALOSSE
